

УДК 658.7

Н.О. Селезньова, канд. екон. наук

Автомобільно-дорожній інститут ДВНЗ «ДонНТУ»

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ НА ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Розглянуті сучасні проблеми забезпечення та використання матеріальних ресурсів на виробничих підприємствах.

Рассмотрены современные проблемы обеспечения и использования материальных ресурсов на производственных предприятиях

The modern problems of maintenance and use of material resources at the production

Матеріальні ресурси, запаси, логістичний підхід, активи

В господарській діяльності більшості вітчизняних промислових підприємств постійно здійснюється пошук резервів зростання ефективності їх функціонування. Але ще досі рівень ефективності використання ресурсів цих підприємств в більшості випадків має перспективи зростання, для реалізації яких необхідно впровадження комплексних сучасних прогресивних підходів до їх формування та використання.

Сучасний стан багатьох машинобудівних підприємств країни характеризується низькою ефективністю результатів їх діяльності. Так, частка збиткових промислових підприємств у 2010 р. зросла на 9,5% порівняно з 2009 р. та склала 48,5% [3]. Незважаючи на загальне збільшення промислових підприємств у 2009 р. на 2% (1439 підприємств), кількість підприємств в галузі машинобудування зменшилась на 2,14 % (на

241 підприємство). Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств зменшилась у 2010 р. до 2,0%, що нижче рівня рентабельності 2001 р.

Аналіз наукових досліджень показав, що питання визначення сучасних принципів управління матеріальними ресурсами підприємств розглядалися як світовими вченими, так і вченими України [1, 2]. Але в цих дослідженнях відсутній єдиний підхід до вирішення проблем забезпечення та використання матеріальних ресурсів.

Для підвищення дієвості управлінських рішень щодо організації просування матеріальних ресурсів на виробничих підприємствах необхідно, в першу чергу, визначити сучасні проблеми забезпечення та використання матеріальних ресурсів. Тому метою даної статті і буде розгляд саме цього питання.

Погіршення результативності діяльності пов'язано в першу чергу зі зростанням операційних витрат з реалізованої промислової продукції, в структурі яких друге місце посідають матеріальні витрати, які у 2010 р. в цілому для промисловості України склали 36,1% (у 2009 р. - 35%), а для підприємств машинобудівної галузі, яка залишається однією з найбільш матеріаломістких, їх питома вага у 2010 р. становила 68,1%.

За умов низької ефективності господарювання багатьох промислових підприємств, в тому числі і підприємств машинобудівної галузі, особливої уваги набувають питання забезпечення виробництва необхідними матеріальними ресурсами та ефективного їх використання; удосконалення управління складським господарством і запасами продукції, збутовою діяльністю і транспортними потоками.

Для підвищення ефективності своєї діяльності більшість суб'єктів господарювання змушені активно виявляти та впроваджувати резерви можливої економії всіх видів активів. Вирішення цієї проблеми в значній мірі може бути в вивільненні заморожених фінансових коштів в запасах, скороченні терміну перебування коштів в обороті та зменшенню частки

матеріальних витрат в загальній структурі операційних витрат продукції. Обґрунтування розподілу елементів оборотних активів дає можливість вивільнити значну суму коштів, скоротити витрати на виробництво і реалізацію продукції, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності як продукції, що випускається підприємством, так і самого підприємства [1, 2]. Тому, в даному випадку особливої уваги заслуговує аналіз стану запасів товарно-матеріальних цінностей, які в оборотних активах промислових підприємств займають достатньо вагоме місце. Так, за даними Держкомстату України частка запасів в структурі майна на підприємствах переробної промисловості становить близько 20%, а на машинобудівних підприємствах – близько 30% [3]. Запаси складають у оборотних коштах на підприємствах переробної промисловості приблизно третю частину, а в машинобудуванні – близько 45%.

Загальновідомо, що розглядати питання управління запасами необхідно з урахуванням двох протилежних положень: по-перше, рівень запасів не повинен бути надто високим, бо зайві запаси – це марно витрачені ресурси та додаткові витрати на їх утримання, а по-друге – рівень запасів повинен бути достатнім, щоб задовольнити вимоги виробництва.

Уявлення про стан питання стосовно управління запасами, порядок їх використання та організацію просування матеріальних ресурсів на підприємстві надається за значенням коефіцієнту оборотності оборотних активів в запасах. Слід зазначити, що рівень оборотності активів для вітчизняних підприємств машинобудівної галузі є нижчим і у порівнянні з аналогічними суб'єктами господарювання Російської Федерації, для яких він становив 3,76 у 2004 році, а українська промисловість майже досягла цього значення лише у 2008 р. ($K_{об} = 3,37$) [3].

Вирішення проблем управління запасами можливо двома шляхами: традиційний та логістичний підходи до управління промисловим підприємством. При традиційному підході до управління кожна ланка

логістичного ланцюга «постачання – виробництво – збут» має власну систему управління, яка орієнтується на власні цілі та критерії ефективності. Вихідний матеріальний потік кожної попередньої ланки логістичного ланцюга, сформований під дією системи управління даного ланцюга з врахуванням його цілей та критеріїв, є вхідним для наступної ланки. Його параметри отримують в результаті незалежних керуючих впливів, що здійснюються послідовно в кожній ланці логістичного ланцюга [1, 2].

Однак, у всесвітній практиці прискорення руху матеріального потоку, як один з основних засобів підвищення ефективності їх використання у виробництві продукції, визнано використання логістичного підходу до управління.

Одна з основних задач, яка вирішується при ефективному застосуванні логістичного підходу до управління матеріальними потоками – це формування умов, які забезпечують прискорення оборотності активів, що сприятиме зменшенню матеріальних витрат в загальній структурі витрат на виробництво, вивільненню фінансових ресурсів із надлишкових запасів та підвищенню ефективності роботи підприємства в цілому [1, 2].

При логістичному підході до управління запасами увага приділяється часовому аспекту. Завдяки подачі матеріалів в необхідне місце та в необхідний час досягається можливість підійти до реалізації концепції «виробництво з нульовим запасом» та за цих умов вивільнення фінансових коштів із запасів за більш короткий термін.

Принциповою відмінною рисою логістичного підходу до управління промисловими підприємствами є взаємозв'язок та інтеграція економічно не самостійних процесів управління виробництвом, транспортно-складським господарством, запасами, фінансовим капіталом, персоналом, інформаційними потоками регіону в єдину систему. При логістичному підході керуючі впливи додаються з боку єдиної логістичної системи управління до нового об'єкту управління – наскрізного матеріального

потоків. Ці керуючі впливи формуються виходячи з загальних цілей та критеріїв ефективності досліджуваного логістичного ланцюга, тому параметри вихідного матеріального потоку виявляються цілком передбаченими [1, 2].

Основними джерелами підвищення ефективності економічної діяльності за рахунок застосування логістики є скорочення обсягів різного роду запасів, і як наслідок цього – скорочення обсягу капіталу, вкладеного в запаси, прискорення оборотності капіталу та збільшення прибутку.

При цьому, впровадження логістики у виробничу діяльність впливає на оборотні активи у декількох напрямках:

- зменшує загальний рівень запасів;
- прискорює оборот товарів на складі;
- сприяє зниженню дебіторської заборгованості;
- оптимізує циклічність, яка впливає як на прискорення складського обороту, так і на прискорення обороту наявних коштів.

На основі вище зазначеного можна зробити висновок про те, що окремі вітчизняні промислові підприємства ще не в повній мірі використовують логістичний підхід до управління матеріальними ресурсами. Це можна пояснити тим, що досьгодні розроблена велика кількість систем управління матеріальними потоками, які дозволяють скоротити витрати на створення, підтримання та зберігання виробничих запасів сировини, матеріалів, напівфабрикатів, незавершеного виробництва та готової продукції. Навіть при правильному виборі базової системи управління запасами і визначенні її параметрів не можна з упевненістю стверджувати, що отримана на її основі система управління запасами буде оптимальною і забезпечить мінімум витрат, пов'язаних зі створенням і підтриманням необхідного запасу. Тому необхідність підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами в сучасному економічному середовищі вимагає переходу від традиційних методів управління до логістичних, які дозволяють включити управління запасами

до складу основних складових стратегії подальшого розвитку суб'єктів господарювання.

Аналіз існуючої практики господарювання на підприємствах індустріально розвинутих країн вказує, що загальним орієнтиром в управлінні матеріальними потоками є синхронізація їх руху та мінімізація запасів матеріальних ресурсів в припустимих межах, що призводить до прискорення обороту власних та залучених коштів та підвищення на цій основі ефективності роботи, зміцнення та розширення своєї ніши на ринку товарів, робіт та послуг. Таким чином, активізація використання логістичного підходу до управління матеріальними потоками необхідна при впровадженні ефективної стратегії управління запасами промислових підприємств, що буде сприяти підвищенню ефективності використання обмежених ресурсів та значному покращенню основних показників їх фінансово-господарської діяльності.

Література:

1. Альбеков А. У. Коммерческая логистика / А.У. Альбеков, О.А. Митько – Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. – 416 с.
2. Амітан В.Н. Логістизація процесів в організаційно-економічних системах / В.Н. Амітан, Р.Р. Ларіна, В.Л. Пілюшенко – Донецьк : Ін-т екон.-прав. досліджень НАН України, 2003. – 73 с.
3. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Держкомстат України; За ред. О.Г.Осауленка; Відп. за вип. П.П. Забродський. – К. : Консультант, 2010. – 576 с.